

Intellektipuudega inimeste seksuaalsus, seksuaalkasvatus ja juhendamaterjalid

Kai Part

Tartu Ülikool

Seksuaalvägivalla kriisiabikeskused

05.10.2021

Erihoolekande infopäev Tallinnas

IPga inimeste seksuaalsus

Liiga palju! Liiga vähe!
Liiga vara! Liiga hilja!

Hirm, et seksuaalsusest rääkimine või SH soodustab sobimatut seksuaalkäitumist – pole ei tavaliste ega IP-ga inimeste puhul kinnitust leidnud

Heatasemeline seksuaalharidus **aitab kaasa headele lähisuhetele, ennetab seksuaalvägivalda ja soovimatuid rasedusi** ka intellektipuudega inimestel

- Tavapäraseid teabeallikaid seksuaalsuse kohta ei ole mõistetavad IPga inimestele
- IPga noored vajavad täiskasvanuks saades erilist toetust ja abi oma seksuaalsuse avastamisel ja sellega **rahuldust pakuval viisil toimetulekul**
- Teadmatus võib põhjustada ebameeldivaid olukordi

HÜPERSEKSUAALSUS!?
ÜLIKÕRGED VAJADUSED ?!

SH eripärad

Palju **realistlikku pildi- ja käega katsutavat materjali**

Anatoomiliselt korrektsed nukud

Hügieenisidemed, tampoonid

Rasestumisvastased vahendid, kondoomid

Fotod reaalsest inimestest või realistlikud pildid (sh kehast, eri suhetest, seksuaalvahekorrast), ilma liigsete detailideta

Aitavad tasakaalustada ühekülgset informatsiooni pornograafiast

Lühikesed lood

Lood, mida on kerge meelde jätta ja meelde tuletada, mille tegelastega on kerge samastuda.

Mida ma ise samas olukorras teeksin?

Võimalik kaaslastega loos juhtunu üle arutleda → abistavate käitumismustrite õppimine.

Aitavad tasakaalustada ühekülgset või väärinformatsiooni seksuaalsuse kohta meedias

Lugude abil saab ühe suure teema jaotada jõukohasteks osadeks.

Lihtne sõnakasutus

Asjadest otse rääkimine

Asjatundjate pädevus!

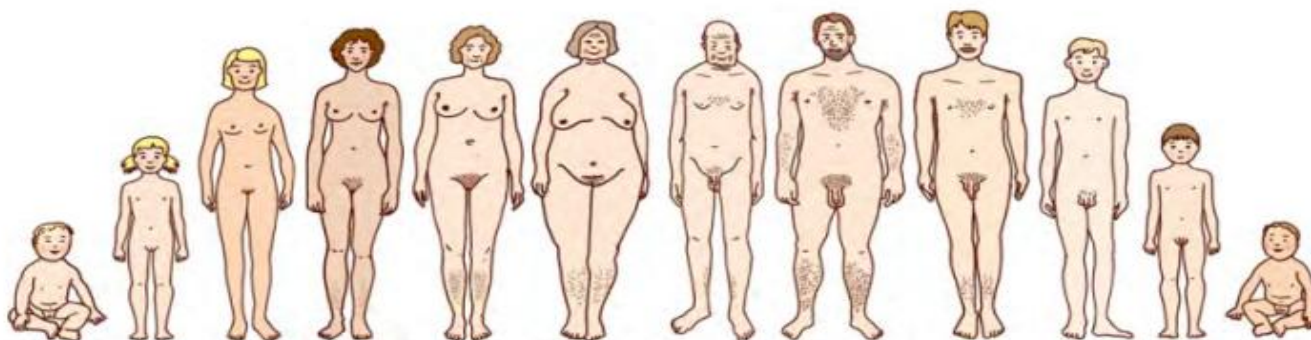
Väga oluline, et asjatundjad mõistaksid IPga inimeste seksuaalsust ja aktsepteeriks seda, tunneksid nende eripärast (seksuaalset) arengut, oskaksid nende seksuaalkäitumist adekvaatselt tõlgendada ja sellele vajadusel pedagoogiliselt reageerida

Juhendmaterjalid – mis on olemas?

KEHA JA ARENG

TURVAOSKUSED

SEKSUAALKASVATUS LIHTSAS KEELES

TERVIS JA PUHTUS

INIMSUHTED

SEKS

https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Ohvriabi/seksuaalkasvatus_lihtsas_keeles_ska_2020.pdf

Paber kandjal ise järgi minnes:

Tallinn sotsiaalkindlustusamet, keete.janter@sotsiaalkindlustusamet.ee

Tartu seksuaaltervise kliinik Vaksali 17 kai.part@ut.ee

“Seksuaalkasvatus lihtsas keeles”

Välja antud Soomes 2017 (autorid Niina Luhtala ja Ulla Kärnä, kunstnik Virpi Liinoja)

Eestikeelne trükis 2020 SKA rahastamisel, tõlget toimetasid Rita Holm, Kai Part ja Keete Janter

Kasutamiseks IPga inimestega töötavatele spetsialistidele lihtsas keeles seksuaalkasvatuse teemaliste vestluste läbiviimiseks ja oma hoolealuste vastava toe ning vajaduse hindamiseks

Raamat on jagatud viide alateemasse:

- 1) Keha ja areng
- 2) Turvaoskused
- 3) Tervis ja puhtus
- 4) Inimsuhted
- 5) Seks

[https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Ohvriabi/seksuaalkasvatus lihtsas keeles ska 2020.pdf](https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Ohvriabi/seksuaalkasvatus_lihtsas_keeles_ska_2020.pdf)

Lühilood seksuaalsusest

Tõlgitud soomekeelsest puuetega inimeste ühingu poolt välja antud väljaandest „Haaveita ja haluja“, mille autoriks on Satu Hyttinen ja illustratsioonide autoriks Päivi Niinikangas

Raamat koosneb lühilugudest kerge lpsga noortele. Iga lugu illustreerib pilt ja loo lõpus on toodud aruteluküsimused.

Raamatu tõlkijaks on Kai Part ja kirjastuse Menu poolt välja antuna ilmub see 2021. aasta sügisel

Sobib nii individuaal- kui rühmatöökst intellektipuudega laste ja noortega

SISUKORD

Meeldimine ja armumine

- Tiinale meeldib Mikk
- Johanna armub Siirisse
- Sam avab ennast Timole
- Tommi tunneb ennast üksikuna

Käimissuhted

- Johani ja Tiina kaugarmastus
- Armukadedus diskol
- Aleks tahab Miinat omada
- Minna lõpetab käimissuhte

Seks üksinda ja kahekesi

- Ema tabab Tiina teolt
- Tommil ärkab iha
- Sonja ja Riksi esimene kord (1. osa)
- Sonja ja Riksi esimene kord (2. osa)
- Sonja ja Riksi esimene kord (3. osa)
- Sonja ja Riksi esimene kord (4. osa)

Turvalisus ja tervis

- Johan saab endale netisõbra
- Naaber ahistab Tiinat
- Võõras kutsub Tommit oma autosse
- Sam on mures AIDSi pärast
- Võõrad mehed lähenevad Sonjale
- Sonja käib naistearsti juures

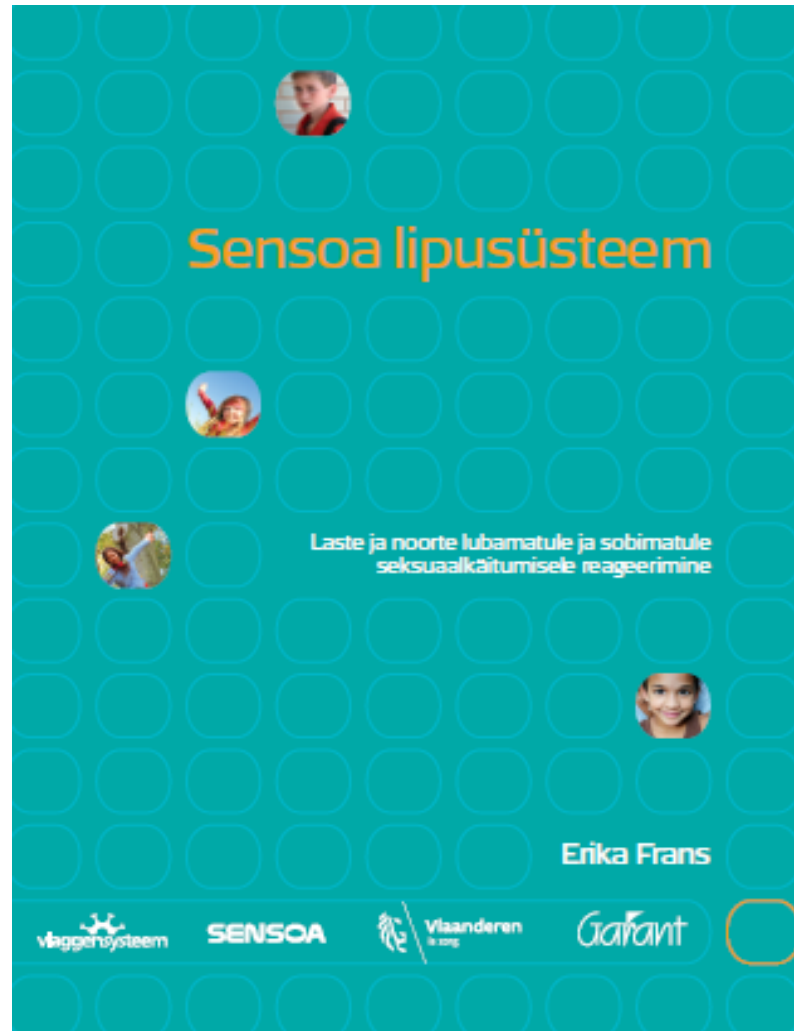
Unistused ja soovid

- Ville ostab seeliku
- Johani kiusatus
- Tommi näeb und
- Miina fantaasia
- Ville leiab netist pornot

Tulevikuplaanid

- Sonja unistab perekonnast
- Johan otsustab kosida
- Johanna ja Siiri teevad tulevikuplaane
- Minna keskendub iseendale
- Isa suur uudis

Sensoa lipusüsteem

Laste ja noorte lubamatule ja sobimatule
seksuaalkäitumisele reageerimine

Erika Frans

Koolitused: dorel.hiir@sotsiaalkindlustusamet.ee

Lipusüsteem (Erika Frans)

Meetod laste ja noortega (0–18 aastat) töötavatele eri valdkonna spetsialistidele, mis aitab hinnata, milline seksuaalkäitumine on aktsepteeritav ja milline mitte, ning sellele vajadusel reageerida

Meetodi kasutamine ennetab seksuaalvägivalda andes lastele ja täiskasvanutele ühise keele arutlemaks seksuaalsuse ja seksuaalkäitumise üle

Lipusüsteem sobib kasutamiseks ka erivajadustega laste ja noorte juhtumite puhul

1.3

Viieaastane poiss katsub regulaarselt ilma loata ema rindu. See teeb emale muret.

- Rectangular Snip

1.7

Vesteldes viieaastase nägemispuudega poisiga erektsioonist, puudutab töötaja poisi peenist ja näitab, kuidas tuleks masturbeerida. Poiss laseb sellel toimuda. Nad viibivad poisi toas.

2.7

10-aastane tüdruk istub kutselise hooldaja süles. Täiskasvanu hellitab ta rindu ning tüdruk naudib seda.

© Sensoa

- Rectangular Snip

3.5

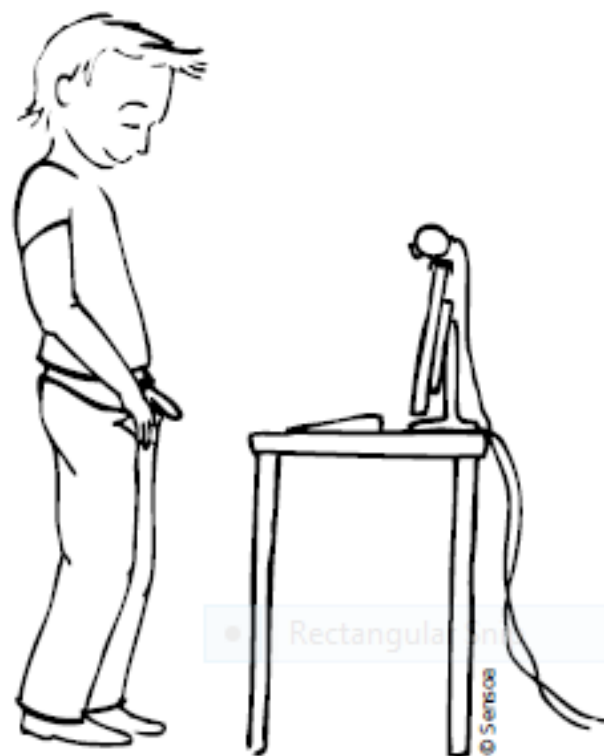
13-aastane poiss riputab oma toa seintele pornograafilisi fotosid, et neid vaadates regulaarselt masturbeerida. Ühel fotol rahuldab naine ennast sõrmedega.

- Rectangular Snip

4.5

15-aastane poiss näitab veebikaameras sõbrale peenist.

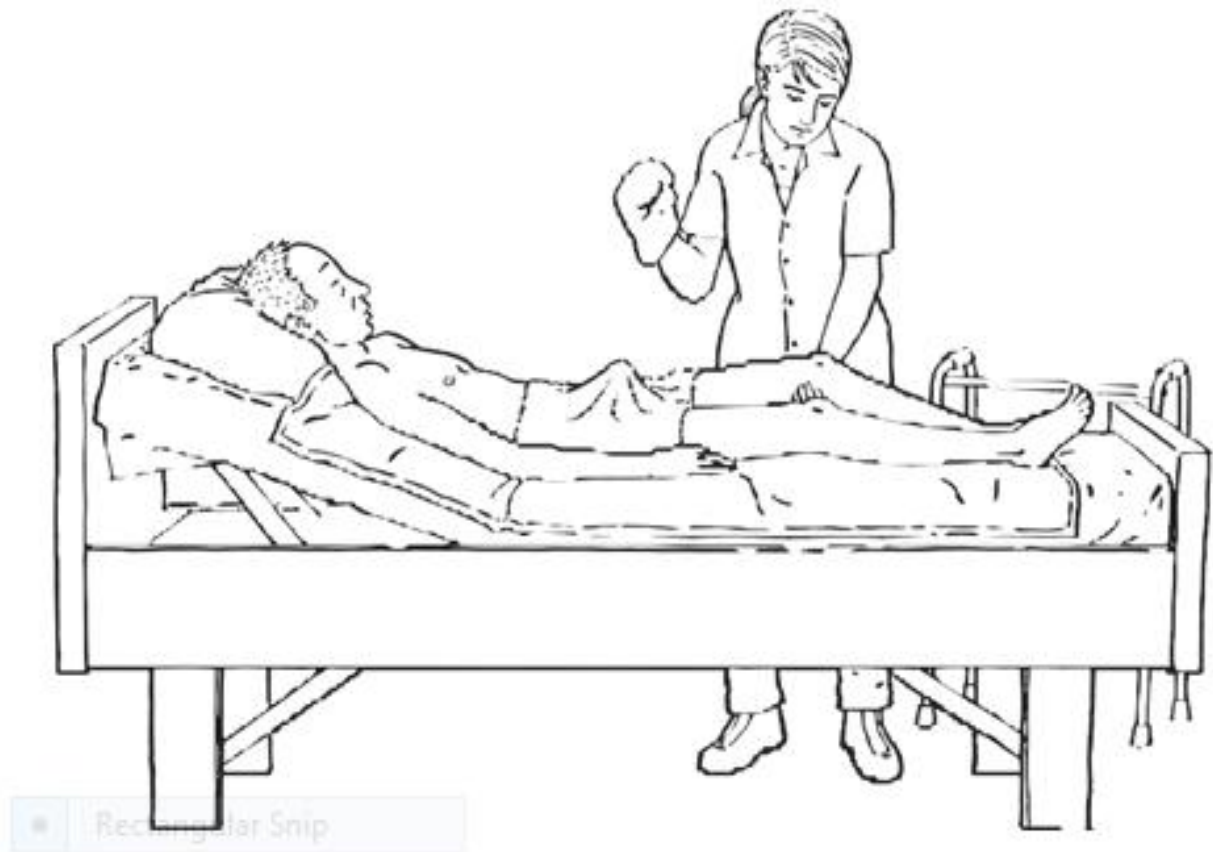
4.10

Paar sama vana poissi hoiavad 15-aastast tüdrukut jõuga kinni, et tal riided seljast võtta.

Autoril on valminud 2021. aastal lisaks Lipusüsteem täiskasvanute aktsepteeritava ja mitteaktsepteeritava seksuaalkäitumise hindamiseks ja sellele reageerimiseks

Erika Frans. Täiskasvanute Lipusüsteem, 2021

Kõik materjalid on vastavuses Maailma Terviseorganisatsiooni Euroopa seksuaalhariduse standarditega.

Lähem teave materjalide kohta:

keete.janter@sotsiaalkindlustusamet.ee ja kai.part@ut.ee

Lipusüsteemi koolitused: dorel.hiir@sotsiaalkindlustusamet.ee